

Óli Jacobsen

Saltfiskasøgan:

SALT OG PINKUR

Ein partur av okkara sambandi við Spania, sum varð lýst á “saltfiskatúrinum” hjá Sólorku, er eisini sambandið við Ibiza

5. partur

Føroyar hava havt eitt aldagamalt samband við Ibiza í Miðalhavinum. Tað var longu seinast í 19. øld, at »Føringur« var í Ibiza eftir salti. Tað hevur fyrri ein stóran part verið salt úr Ibiza, sum tey seinastu nógvu árinu hevur verið nýtt til okkara saltfisk.

Saltframleiðslan fer fram sunnast á oynni. Í Ibiza er ein framleiðari og er tað Salinera Espanol.

Í Spania er saltframleiðsla ein stór vinna. Her verða framleidd eini 3 milj. tons av salti tilsamans. Av hesum eru tær 2 milj havsalt.

Samlaða framleiðslan hjá nevndu fyrirkøku er um 170.000 tons. Av hesum verða tey 50.000 tonsini framleidd á Ibiza. Fyri 10 árum síðani vórðu 20.000 tons av hesum seld til Føroyar. Hetta tal er nú komið niður á 15.000 tons.

Ibiza-salt er framúr gott, tí sjógvurin er sera reinur á hesum leiðum. Hetta ger saltið tilvarandi reint.

Avgerandi fyri framleiðslugongdina er regn og sól. Meira sólin er frammi, tess skjótari er gongdin við framleiðsluni. Regn kann eisini beina fyri longu gjørdari framleiðslu, sum kann skola aftur til havs.

Føroysk saltsøga

Esmar Fuglø skrivaði í sínum óalmennu endurminningum, at skonnartir og seinni damparar komu til Føroyar við salti, eisini vóru føroysk skip í Miðalhavinum eftir salti. Esmar fann í eini gamlari gerðabók niðri á Ibiza, at kendi skiparin, Jens Mohr, hevði verið har eftir salti í 1904.

Skipini, sum komu við salti, ankraðu á ymskum firðum í Føroyum. Tá var bara at fáa sluppirnar loystar frá teymi og koma upp á síðuna á salt damparanum at taka salt. Eisini blivu pakkhús og hulkar fylt.

Fyrsta árið, Esmar fór við “Ekliptiku”, tóku teir saltið úr kjallaranum hjá Óla í Skúla í Klaksvík. Tá tað ikki var nóg mikið, tóku teir tað, sum restaði í, í spannum upp úr “Livingstone”, sum var avriggað og lá sum hulkur í fjøruni úti við Norðborg.

Árinu miðskeiðis í 1930-unum, tá ið Esmar var við “Ananu”, fóru teir til Italia við fiskinum og tóku salt úr Tunis við aftur til Føroya. Tað saltið varð keypt gjøgnum Mauritzen & Co. í Leith.

Saltsiloin á Drelnesi

Í tríatiárunum kom eitt franskt felag til Føroya og royndi eftir einum hóskað stað at seta eitt saltsilo. Tað segðist, at teir norðanfjørðs lögdu høgjan prís á grundøknið. Petur Mohr Dam, í nógv ár “kongur” í

Saltfiskur til sølu í handli í Spanien

Hyljar, har salt verður framleitt

javnaðarflokkinum, loftaði hesum, og bjóðaði teimum Drelnes. Hetta felag kom at handla undir navninum North Atlantic, og Edvard Mitens gjørdist stjóri. Hetta er sama saltsilo, sum nú verður gjørd til mentanarhús.

Føroysk Saltsøla verður sett á stovn

Trolarin “Fiskanes” kom í 1955, keyptur av Hvannasundsbrøðrunum og Esmari Fuglø.

Fiskanes fiskaði nógv og brúkti tí eisini nógv salt. Saltið varð keypt á Drelnesi. Hetta var eitt monopol, og menninir, sum áttu “Fiskanes”, hildu, at tað skuldi borið til at fáa saltið bíligari.

Misjavnt var, hvussu saltið royndist. Saltið á Drelnesi var fyrri tað mesta úr Tunis. Tað var ikki altíð, at hetta saltið var so gott. Viðhvørt var ov nógv kopar í, sum gjørdi fiskin brúnligan á liti. Hetta var ein vanlukka, tí hetta ávirkaði prísinn á saltfiskinum.

Tiskil byrjaðu teir sjálvir at innflyta salt í smáum. Esmar Fuglø, sum tá var stjóri á Esso, sum stóð fyrri hesum. Hetta endaði við, at i/s Føroysk Saltsøla varð stovnað í 1957, og byggdu teir tann stóra bygningin við Bacalao.

Samstundis hevði Charles Mauritzen, sum eisini seldi salt, ætlanir um at byggja eina saltsølu í Havn. Tá hevði Føroysk

Saltsøla fingið figging til sín nýggja bygning frá Sjóvinnubankanum. Vegna umrøddu ætlan hjá Mauritzen tók Sjóvinnubankin lániløgnina aftur og vildi enntá krevja tann pening aftur, sum teir longu høvdu goldið.

Hetta var sjálvsagt ein strika í rokningini, men Esmar var ikki fyrri ongum. Esso hevði Føroya Banka sum peningastovn, so hann fór hagar og greiddi frá støðuni. Her var eisini komin ein nýggjur stjóri, Nonnegaard. Væl hevur Esmar dugað at tosað, tí tað gekk bert ein lítill løta, tá var leyst og liðugt at fáa figging, og ætlanin hjá Mauritzen fór fyrri bakka.

Nú var at fáa ein leverandør

Tað, sum nú umráddi, var at fáa ein saltleverandør. Fyrsta royndin at fáa salt úr Ibiza eydnaðist ikki, og Esmar fór í holt við ítalskar framleiðarar. Teir fingi nakað av salti hagani, men tað var ikki meira enn “toluligt” til góðsku.

Men ein dagin fær Esmar boð um, at saltfyrirkøkan í Ibiza vildi heilsa uppá hann. Tað var júst hetta, hann hevði bíðað eftir, so hann streyk avstað. Tað eydnaðist eisini at fáa eina avtalu um, at Saltsølan skuldi fáa saltið uttan millummenn.

Fyrsti salt damparin, sum kom til júst byggdu saltsøluna, førði farmin úr Ibiza, har Salas-brøðurnir, Fernando og Monalo, framleiddu sjósalt, ið longu tá hevði sera gott orð á sær millum fiskakeyparar. Umframt hetta hevði teirra fyrirkøka fleiri salt nám í Spania og ávirkaði hon tí í ein stóran mun allan salthandil í miðalhavslondum og heilt norður á okkara leiðir.

Prískríggi

Nýggja saltsølan førði til prískríggi við Drelnes. Hetta prógvaði, hvussu bíligt salt kundi blíva, tá kappast varð. Saltið fór nevniliga frá kr. 135 tonsi fyrst niður í kr. 95 og at enda niður á kr. 72. Hetta kundi gera stóran mun fyrri ein skiparakstur.

Hetta gjørdi so eisini tað, at saltsølan ikki gjørdist nøkur góð forrætning fyrstu árinu. Tað bjargaði úrslitinum, at “Fiskanes” fiskaði væl og gav so mikið av avlopi, at teir hildu høvðið omaná.

Hans Pauli hevði hesi árinu siglt sum skipari á “Fiskanesi”, men í 1958 fór hann í land fyrri at gerast stjóri á saltsøluni. Prískappingin á saltinum helt fram á fleiri ár. Hans Pauli roknaði út, at hon spardi føroyska fiskiflotanum fyrri 1,5 mill. árliga í saltútreiðslum. Hetta tal kann søtliga faldast við 20 ella 30 fyrri at sammeta við prísleguna í dag.

Tað var nú heldur ikki bert sum at siga